

ca s nastavkom *-i* u genitivu kratke množine. Time se proširuje vidik i s obzirom na sam predmet i na njegovo dosadašnje razmatranje.

Sažetak

Stjepan Vukušić, sveuč. prof., Pula
UDK 801.563.21:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen 4. siječnja 1990,
prihvaćen za tisak 15. veljače 1990.

Déclinaison des noms *vuk, vrag, rog, bog* au pluriel bref

Dans cet article on traite le problème du pluriel bref des noms *vuk, vrag, rog, bog* i *zub* et on conclut que la forme du génitif qui se forme a l'aide de terminaison *-i* est convenable a langue croate littéraire: *vúci, vráži, ròži, zúbì*.

RELIGIJSKA (RELIGIOZNA) VJERSKA KULTURA - ZNAČENJSKO I TERMINOLOŠKO ODREĐENJE

Ivan Sović

Gdjekad se neke riječi rabe a da se ne zna pouzdano što značenjski (semantički) i terminološki određuju. Razlogom tomu je to što gotovo svaki autor nekoj riječi, pojmu, daje svoje viđenje, tumači ga sa svoga gledišta i svoga svjetonazora. To zapravo i ne bi trebalo iznenađivati kad se uzme u obzir činjenica da su tumačenja, definicije, značenjsko određenje pojedinih riječi nastajali u različitim vremenima, pristupalo im se s različitim svjetonazora. Dakle, značenjsko i terminološko određenje riječi, pojmo-va, definicija ovisi o tome kojim se vrelom služimo. Osim toga, to često ovisi i o tom služimo li se izvorom iz naše kulturne baštine ili svjetske, u prvom redu mislim na europsku kulturnu baštinu.

Kod nas je situacija izuzetno teška, nepovoljna, jer ne postoje potanko stručno i znanstveno napisani terminološki rječnici. To osobito vrijedi za religiozno (vjersko) nazivlje.

Povodom je ovom članku pitanje naziva za školski predmet *religijska (religiozna) vjerska kultura*.

Kad sam počeo razmišljati što je zapravo *religijska kultura*, tada sam se pokolebao je li taj naziv točan (pravi), ili naziv *religiozna kultura*, ili naziv *vjerska kultura*, odnosno koji je od njih najprikladniji. Moju sumnju još su više pojačale dileme kad sam o tom problemu razgovarao s veoma učenim laicima i teolozima.

Zavirimo li u enciklopedije, leksikone i sličnu literaturu u nas i u europsku (nje-mačku, englesku, talijansku, francusku), tada uočujemo da se gotovo svi razlikuju u značenjskom i terminološkom određenju navedenih naziva, bilo da se radi o riječi *kultura*, bilo da je u pitanju naziv za školski predmet.

U Enciklopediji Leksikografskog zavoda (sv. 3, Zagreb, 1967) piše: »lat. *cultura* gajenje, obradivanje, usavršavanje, njegovanje, oplemenjivanje. I. Ukupnost materijalnih i duhovnih vrijednosti koje je stvorio čovjek u svojoj društveno-historijskoj praksi, u svrhu svladavanja prirodnih sila, razvoja proizvodnje i rješavanja društvenih zadaća uopće. Kulturu sačinjavaju dvije međusobno povezane oblasti: materijalna kultura (sredstva za proizvodnju i ostale materijalne tvorevine) i duhovna kultura (ukupnost rezultata nauke, umjetnosti i filozofije, moral i običaji) . . . «.

Rikard Simeon u Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva tumači pojam kulture u vezi s jezikom, tj. kulturom govora (odnosno govornom kulturom) ovako: »Zahvaljujući djelatnosti društva, tj. njegovih članova, izgrađuje se njegova *kultura* . . . (U tom slučaju) jezik nije samo element same kulture; on je osnova svake djelatnosti koja je u svezi s kulturom«. Govorna je kultura, prema Simeonu, »stupanj slaganja s normama ortoepije, upotrebe riječi i sl. koje su ustanovljene za dani jezik; sposobnost slijediti najbolje uzore u svojemu individualnom govoru«.

Navodim i nešto odulji citat o kulturi koji donosi Drugi vatikanski koncil (i to u Pastoralnoj konstituciji »Gaudium et spes« o Crkvi u suvremenom svijetu): »Općenito riječ 'kultura' označuje sve ono čime čovjek izgrađuje i razvija mnogostruke svoje duševne i tjelesne radove te nastoji da spoznajom i radom sebi podvrgne svijet; čini sve čovječnijim društveni život, i to u obitelji kao i u cijelom građanskom društvu, moralnim naporom i naporom djelovanja; konačno, tokom vremena izražava, saopćuje i čuva u svojim djelima velika duhovna iskustva i težnje da služe napretku mnogih, dapače i cijeloga čovječanstva. Prema tome, ljudska kultura sadrži nužno povijesni i socijalni aspekt te ta riječ često poprima pače i etnološko značenje« (Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, »Kršćanska sadašnjost«, Zagreb, 1970, 697).

Na temelju predočenoga može se zaključiti da je riječ *kultura* višeznačno protumačena i da se može protegnuti na ovaj dio duhovnih iskustava i težnji koji se ostvaruje u religijama. No dok imenica *kultura* u našoj sintagmi nije upitna, možemo problematizirati atribute *religijska (religiozna) vjerska (kultura)*.

Ponuđeni pridjevi nisu značenjski i terminološki istovjetni. Pokušat ću to dokazati. Zagledajmo malo u poznatije rječnike da bismo utvrdili semantičko i terminološko određenje spomenutih riječi.

Prema AR *religija* je vjera, zakon, a potječe od latinske riječi *religio*. Posvojni pridjev *religijski* u AR tumači se u značenju hrvatske riječi - *vjerski*, ono što pripada religiji ili se na nju odnosi. U AR nema pridjeva *religiozan*, nego je zabilježen pridjev *vjerski* u značenju što se odnosi na vjeru, što pripada vjeri.

U Klaićevu Rječniku stranih riječi nalazimo riječ *religija* (prema lat. *religio*) u značenju: vjera, vjeroispovijest; pridjev *religijski* u značenju vjerski, vjeroispovjedni; *religiozan* protumačen je u značenju predan vjeri, pobožan, bogomoljački, bogobojažan, a od toga se izvodi imenica *religioznost*.

Jeronim Šetka u knjizi Hrvatska kršćanska terminologija (Split, 1976), riječ *religija* tumači opširnije, zatim pridjev *religijski* u značenju koji pripada religiji, vjerski. Pridjev *religiozan* označuje onoga koji je pobožan, bogomoljan, bogobojažan, svet, Bogu posvećen; vjerski. *Religioznost* znači pobožnost, bogoštovlje, religija. Pridjev *vjerski* pak znači ono što pripada vjeri, s tim da Šetka upozoruje da je taj pridjev, u tom značenju, zabilježen u Iveković-Brozovu rječniku, zatim Benešićevu, AR i dr.

Zavirio sam i u Leksikon JLZ. Riječ *religija* protumačena je u njemu u standardnom značenju, a riječ *religioznost* u značenju prožetost religioznim osjećajima, vjerom u užem smislu, a u širem da ta riječ znači pristajanje uz određeni vjerski sustav, organizaciju, itd.

Na temelju izloženoga smatram da se pridjevi *religijski* i *religiozan* ne smiju značenjski (semantički) i terminološki poistovjećivati, pogotovu u predmetu religijska (religiozna) kultura. Preporučam naziv *religijska kultura* jer pritom razumijevam *kulturu religijā*, odnosno taj bi predmet trebao obuhvatiti sadržaje u značenju latinske ri-

ječi *scientia=znanošt* uči se o fenomenu vjere, a to je religija (ili to su religije). Subjekt koji je poučavan poučava se tako da ne mora (ali može, naravno, ako hoće) vjeru vjerski očitovati, nego stječe prijeko potrebna znanja koja su sastavni dio opće kulture (naobrazbe) i uvjeta za shvaćanje i razumijevanje određenog dijela gradiva u književnosti, jeziku, povijesti, likovnoj i glazbenoj kulturi i dr., što je dosad upravo bio velik manjak u nas u školskom sustavu.

Naziv *religiozna kultura* nije pogodan zato što se pod njim razumijeva, ili može razumijevati, latinska riječ *experientio fidei=iskustvo vjere*, doživljaj vjere, vjersko življenje, življenje religije, te potiče pobožnost, bogobožnost i bogodštovlje. A to bi bilo suprotno onom protiv čega su se borili ne samo Crkva nego i slobodoljubivi djelatnici, tj. protiv marksističke (ili točnije kazano - ateističke) ideologizacije. Jer, u pluralističkom društvu, državi, treba svima osigurati slobodu življenja i življenja prema svojem svjetonazoru, pa je stoga važno uskladiti naziv školskog predmeta, a još više sadržaje koji će se u njem proučavati te osposobiti ljude koji će izlagati gradivo *vjerujućima* i *nevjerujućima*.

Naziv *vjerska kultura* isključio sam zato što pridjevi *religijski* i *vjerski* nisu istoznačnice nego sličnoznačnice. Vjerski u hrvatskom jeziku znači koji se odnosi na vjeru, a kako je riječ *vjera* višeznačna (*fides*, *religio*, *confessio*), ona je terminološki manje prikladna od posuđenice *religija*, koja u nas znači samo vjeru u značenju vjeroispovijesti. To onda vrijedi i za pridjevsku izvedenicu *religijski*. Pridjev *vjerski* u jezičnoj svijesti naših ljudi asocira i na život po vjeri, na vjersko osvjedočenje, na vjeronauk, pa je stoga manje prikladna da bude u nazivu školskog predmeta za koji se zauzimamo. Dakle, i jezično i sadržajno najprihvatljiviji je naziv - *religijska kultura* (u značenju *kultura religijā*).

O NEKIM MEDICINSKIM NAZIVIMA

(OCITOCIN, KONTRAKONCEPCIJA, UTERINI ULOŽAK I INTRAUTERINO SREDSTVO, EKTOPIČNA TRUDNOĆA)

Mile Stamenković, Vesna Giaconi, Dunja Korica

Kako je znanje o izvornim nazivima sve slabije, u medicinsko nazivlje sve više ulaze neispravni izrazi koji se postupno udomaćuju i postaju - »ispravni«. Stoga se o

1. Loknar, V.: *Teme iz medicinskog nazivlja*. Jumena, Zagreb, 1988.
2. Loknar, V.: *Bilješke iz medicinskog nazivlja (8)*. Liječ. vj., 101: 304, 1979.
3. Loknar, V.: *Bilješke iz medicinskog nazivlja (1)*. Liječ. vj., 98: 208, 1976.
4. Rosenzweig, E.: *Operacije carskog reza na mrtvoj ženi zabilježene u zagrebačkim župama XVIII stoljeća*. Liječ. vj., 100: 207-212, 1978.
5. Stamenković, M., Giaconi, V., Korica, D.: *Bart(h)olinusove i Bartolinove žlijezde*. Medicina, 24: 161, 1988.
6. Stamenković, M.: *Višestruka i multipla trudnoća?* Liječ. vj., 111 (6-7): 237-238, 1989.
7. Stamenković, M., Giaconi, V., Korica, D.: *Ekstirpacija, Douglasov prostor*. Jugosl. ginekol. perinatol., 29 (3-4): 149-151, 1989.